

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך לד, תשמ"ג

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

מלאכי בית-אריה

למאמר "הצורה 'מִדְרָשׁ'"

(לשוננו לעם, מחזור לד, קונטרס א, עמ' 18–20).

הניקוד (א' ההגייה) בסגול מצוי כבר בכתב-יד קדומים של מחזורי אשפנו. על היקרות הניקוד "וּמִדְרָשִׁי" במחזור ק"ק וורמייזא (כתב-יד 781/2 4° בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי בירושלים), שנכתב בשנת ה'ל"ב (1272) העירותי במאמרי "ניקודו של מחזור ק"ק וורמייזא", לשוננו כט (תשכ"ה), עמ' 83, סעיף 26, שנכלל אף ב"קובץ מאמרים פלשון חז"ל", ירושלים תשל"ב, עמ' 325. שם אף העירותי על הניקוד בסגול בהקדמה המחוזות של ספר "תשבי" לאליה בחור. אילן אלדר בחיבורו "מסורת הקריאה הקדם-אשפנוית", ב, ירושלים תשל"ט (עדה ולשון, ה), עמ' 169, רשם גם את הניקוד מִדְרָשִׁי במחזור וורמייזא, וכן מִדְרָשׁ בכתב-יד מינכן 21 (מחזור אשפנוי מן המאה הי"ג), והעיר על ניקוד זהה בסידור טרויש הצרפתי.

"אות באות, מלה במלה"

ביטוי זה או "אות באות, תיבה בתיבה" זכה לסקירה מעניינת מאת נ' ברגרין ב"בירורי לשון" ג'.¹ השתמשו בו כדי לציין, שנוסחו של שטר או של מקור אחר הועתק בדיוק, ללא פל שינוי (בשביל שאלת חכם או לכל צורך אחר); והוא מצוי בספרות הגאונים ובכתבי הגניזה, לפחות מתחילת המאה הי"א, ובדאי אף לפני כן.

ברגרין העיר, בשם "אבינרי, שהרמב"ם חידש את הביטוי פלי בי"ת היחס, וציין להלכות מלוה ולוה כד, ז: "עד שיקרא העד השטר מלה מלה". אף הוסיף ציון להלכות תפילה יד, ג: "שליח ציבור מקרא אותן מלה מלה, והן עונין... ומקרא אותן פסוק שני מלה מלה".

יש לציין, ששני הביטויים, זה עם בי"ת היחס וזה בלעדיה, משמשים לצרכים שונים. עם בי"ת היחס, "אות באות ותיבה בתיבה (מלה במלה)", הוא מכון בעיקר להעתקת מקור, וכונתו שההעתק נעשה בדייקנות, והשווה עם המקור אות כנגד אות, תיבה כנגד תיבה.² פלי בי"ת היחס הוא מכון, אצל הרמב"ם,

1. ראה: נ' ברגרין, "בירורי לשון: לא. אות באות". לשוננו לעם, רעו (תשל"ז), עמ' 147-150; הנ"ל, 'נוספות ל"אות באות", שם, רפ (תשל"ז), עמ' 283-284; הנ"ל, "בירורי לשון ג, כה. אות באות", שם, שלה (תשמ"ג), עמ' 159-163; א"ל פאיאנס, 'אות באות — תוספת בירור', שם, רעט (תשל"ז), עמ' 256.

2. ראה פאיאנס, שם.

למי שקורא או מקרא נוסח מסוים כל מלה בפני עצמה, מ ל ה
א ח ר מ ל ה ³.

3. וממילא נמצאת למד, שאין מקום לומר, ש"צירוף זה בלא בי"ת, הנמצא במשנה תורה, לא נחפשט... 'ויתנו לי זמן ומועד להעתיקו אות באות' " (ברגרין, שם).

ע"א

על יחיאל בן-נון ז"ל

ד"ר יחיאל בן-נון ז"ל, שהלך לעולמו ביום ד' באב השנה, חי ופעל רוב ימיו בחיפה. אבל עם פרישתו מן ההוראה ומהנהלת בית-ספר עבר לירושלים וישב שם עד מותו. היה מן המורים המעולים במקצועות היהדות, ולא הסתפק בעצם מעשה ההוראה, אלא דאג גם להמצאת חומר לימוד למורה ולתלמיד. כך הוציא "מבחר פירושי רש"י, ראב"ע ורד"ק לספר תהלים" (הוצאת ביה"ס הריאלי העברי, חיפה), שיצא במהדורה שנייה בשנת תשכ"ז, ובו הקפיד על תקנת הטקסטים, בפרט בדברי אבן-עזרא, שעדיין לא זכו להוצאה מדעית מתוקנת. לפני כן כבר נתפרסמו בשנת תש"ד בסדרת "ספרי מופת לבתי-הספר" (הוצאת שוקן) "סיפורים ואגדות מאת ש"י עגנון" ערוכים ומבוארים בידי י' בן-נון.

בשנת תשט"ו נבחר לאקדמיה ללשון העברית, ובמשך 14 שנים היה מעמודי התווך של הועדה המרפזית למונחי הטכנולוגיה, המשותפת לאקדמיה ולטכניון בחיפה. שמו נקרא בתוך חברי ועדות-המשנה, שהכינו לאישור המליאה של